

Такъв екзистенциален сюжет, видян обаче през призмата на екзистенциалистката философия и модерна психология, съм направил на друго място.¹ В него концептуалният катализатор беше възложен на страха като обект и субект на поетическото изживяване. Тук, с оглед на новата идейна матрица, акцентът ще бъде отместен към страданието. Разбира се, доколкото страхът и страданието са взаимозависими състояния на духа, то и изместването на зрителния ъгъл няма да доведе до коренна промяна в критическата аперцепция, а само ще обогати визията за разглежданите художествени явления.

Боравенето със сравнителни матрици трябва да става много внимателно. Независимо дали ще се търсят контактологични, типологични или конгениални оприличавания, те не бива да се извършват чрез налагане на матрицата върху изследвания текст. По този начин ще загубим (захлупим) ред междинни значения, които са по-важни за художествения дискурс. Когато матрицата е положена отстрани и погледът ни се движи от нея към нашия текст, той изминава едно междупространство, наситено със значения и емоции и изграждащо идентификационната база на изследвателя. Този подстъп към компаритивистичното изследване е особено важен за творчество като Яворовото, което е самонаблюдаващо се, самоизследващо се, усъмняващо се в собствените си истини. С други думи, непрекъснато търсещо да намери идентификационните си устои. Така в сотириологическата си онтологичност в него си дават драматическа среща две начала – християнското и условно формулираното от мен като будистко. Първият сериозен сблъсък между двете е през 1906 г., когато излизат стихотворенията „Песен на песента ми“, „Видения“ и „Истината“.

Симптомите за пропукването на християнското се долавят в някои ранни творби, като „На нивата“, „Градушка“ и донякъде „Нощ“. Трябва да отбележим и едно по-късно стихотворение от 1904 г. – „Напразно, майко“, в което за пръв път така открито става усъмняването в смисъла на човешкото рождение като дар Божий. Литературната критика побързва да оправдае Яворов с късна дата. М. Марковска и Г. Найденова-Стоилова обясняват, че в това стихотворение той резонирал на чужди мисли (една получена от Д. Димитров картичка с подобен текст). Яворов е демонстрирал пред М. Арнаудов, че може да напише стихотворение и от най-малкия повод. Но такива версификаторски опити са били предназначени за кошчето. А на това стихотворение Яворов държи до края на живота си. По всяка вероятност чуждите мисли са формулирали в неговото съзнание нещо дълбоко почувствано. И то няма никаква връзка с отно-

¹ Димитров, Н. *Метафизичните пространства на езика. Аспекти на Яворовата поезика*. В. Търново, 2001.